

Monumentnummer*: 530877

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 31 mei 2010
Kadaster deel/nr 82974/10

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*					
Amsterdam	Amsterdam	Noord-Holland					
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
De Leeuw van Vlaanderenstraat	124			1061 CV	Amsterdam		
Bos en Lommerplein	327			1061 CW	Amsterdam		
Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding		Grondperceel		
Sloten Noord-Holland	D				5829		
Sloten Noord-Holland	D				5830		

Omschrijving**

Inleiding

De NH OPSTANDINGSKERK MET TRAP, bijgenaamd de 'Kolenkit' is een verdiepingskerk uit 1956 en staat in de Amsterdamse wijk Bos en Lommer. Het is de tweede van zes naoorlogse Nederlandse Hervormde kerken van de bekende architect en latere hoogleraar bouwkunde ir. Marius Duintjer. Duintjer zocht in zijn ontwerpen naar een middenweg tussen modernisme en traditionalisme (shake-hands). De kerkontwerpen van Duintjer weerspiegelen de gewijzigde opvattingen over de rol van de (Nederlandse Hervormde) kerk in de samenleving. Was de kerk aanvankelijk alleen bedoeld voor de eredienst, na de Tweede Wereldoorlog moest deze steeds nadrukkelijker ook een sociaal-maatschappelijke functie gaan vervullen. Door de gewijzigde functies verandert ook de vormgeving. De traditionele typologie van toren(s) en een schip wordt steeds meer verlaten. De eerste twee kerken van Duintjer, de Kruiskerk in Amstelveen en de Opstandingskerk (Kolenkit) in Amsterdam Bos en Lommer, hebben nog deze traditionele indeling en worden wel de 'kathedraalkerken' genoemd. De andere vier, waaronder de Thomaskerk in Zeist, staan als 'bungalowkerken' bekend. De Opstandingskerk werd gebouwd in 1956. Het was het eerste gebouw in dit deel van de wijk Bos en Lommer. Door de vrije ligging, de hoogteverschillen in en om het gebouw en vooral de bijzondere toren, was de kerk prominent aanwezig en groeide uit tot het icoon van de wijk. De bijnaam 'Kolenkit', omdat de toren daar sprekend op leek, kreeg landelijke bekendheid. Functioneel weerspiegelt de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

kerk de veranderde opvatting over de rol van de kerk in de samenleving. De kerk wilde naast een religieuze ook een maatschappelijke rol vervullen, als ontmoetingsplek voor de vele jonge gezinnen uit de buurt. Duintjer hield nog vast aan de typologie van een traditionele kerk met toren, maar bouwde onder de kerkzaal een souterrain, waarin een wijkcentrum werd gevestigd. De naastgelegen en tot het ontwerp en het beschermde complex behorende PASTORIE werd veelzeggend met beide verdiepingsniveaus verbonden. In het interieur van de kerk, dat tot het totaalontwerp behoort, bouwde Duintjer voort op de Kruiskerk in Amstelveen. In de ovale kerkzaal is door middel van smalle vensters over de volle hoogte van de harmonicavormige zijwanden (coulissen) een uitzonderlijk zachte, bijna mystieke lichtinval gecreëerd. Door de bewuste samenvoeging van de Avondmaalstafel en banken, doopvont en kansel op een bordes (koor) probeerde Duintjer een nieuw evenwicht tussen Woord en liturgie te bewerkstelligen, de discussie in de kerk van die tijd weerspiegeld. Het centraal in het koor geplaatste vrijstaande houten kruis werd op speciaal verzoek van de kerkelijke gemeente vervaardigd. Duintjer ontwikkelde zich tot een belangrijk architect van ondermeer kerken, bedrijfsgebouwen en ziekenhuizen. De Opstandingkerk / Kolenkit kreeg veel binnen- en buitenlandse aandacht. De kritieken waren over het algemeen zeer lovend. De kerk is het icoon van Bos en Lommer, ook al is de zeer prominente en van verre herkenbare ligging grotendeels teniet gegaan door hoogbouw in het kader van een grootscheepse herstructurering van de wijk. Wel bewaard gebleven zijn de diverse trappen en bordessen, die de hoogteverschillen aan de west- en noordzijde van kerk en pastorie overbruggen. Aan de oostzijde ligt een eenvoudig plantsoen dat de ovale plattegrond van de kerk annex wijkcentrum volgt en is voorzien van het oorspronkelijke hekje.

Omschrijving

De NH OPSTANDINGSKERK MET TRAP, bijgenaamd de 'Kolenkit' uit 1956 naar ontwerp van ir. M. Duintjer is een verdiepingskerk en bestaat uit een kerkzaal met eronder een wijkcentrum. De tot het complex behorende PASTORIE is aan de kerk vast gebouwd en via het interieur op twee niveaus met de kerk verbonden. De kerk is opgetrokken uit beton en staal, met buitenmuren van rode baksteen in Vlaams metselverband. Het dak is voorzien van een bitumineuze bedekking. Op de zuidwesthoek staat de karakteristieke kolenkitvormige klokkentoren. De toren is fysiek met de kerk verbonden maar werkt als een zelfstandige entiteit. Uitzonderlijk is de ver uitkragende dakgoot van de toren, die als een waterspuwer functioneert. De NH OPSTANDINGSKERK is typologisch bijzonder als voorbeeld van een verdiepingskerk: het wijkcentrum bevindt zich in het souterrain onder de kerk. Kerk en wijkcentrum hebben een ovale plattegrond met rechthoekige westzijde. De kerkzaal is voorzien van harmonicavormige, puntige buitengevels met verticale glasstroken. De kerk heeft een flauw hellend zadeldak dat vanaf de straatzijde niet zichtbaar is. Het wijkcentrum kraagt aan de oost- en noordzijde onder de kerkzaal uit en is voorzien van een rondgaande glazen gevel en een lessenaarsdak. De entree tot het wijkcentrum ligt iets verdiept in de noordgevel en is bereikbaar via een dubbel trapje achter een keermuur. De hoofdvorm, gevelindeling en detaillering van de kerk zijn zeer gaaf bewaard. Naast de bijzonder vormgegeven klokkentoren en de harmonicavormige gevels, valt de westgevel op door zijn relatieve geslotenheid. De steile en hoge TRAP met bordes verleent een zekere monumentaliteit aan de hoofdentree. Drie deuren vormen de ingang. De stalen kozijnen zijn nog oorspronkelijk, maar het glas-in-lood is verwijderd. Boven de deuren is onder de topgevel een aantal kleine ruitjes aangebracht. Het INTERIEUR van de kerk hoort bij het totaalontwerp. De hoofdentree aan de westzijde geeft toegang tot een portaal. Naast de middelste deur bevinden zich twee amfora-vormige offerblokken. De binnentrap aan de noordzijde van het portaal leidt zowel naar de pastorie als het wijkcentrum in het souterrain. Drie deuren, in het verlengde van buitendeuren, geven toegang tot de ovale kerkzaal. Aan de westzijde van de kerkzaal is een balkon, waarop zich voorheen het orgel bevond. Kenmerkend voor de kerkzaal zijn de wit gepleisterde coulissen (aan de buitenzijde zichtbaar als de harmonicavormige gevel) met langwerpige ramen. Vanuit westelijke richting zijn deze ramen niet zichtbaar. Dit geeft een zeer bijzondere ruimtewerking en lichtinval. De oorspronkelijke ramen zijn vervangen door ramen met draadglas. Het plafond heeft bruine houten balken en is nog van de oorspronkelijke lichtblauwe kleur voorzien. Ook de originele lampen zijn nog aanwezig. Een

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

middenpad leidt tussen de kerkbanken door naar een bordes met trappen (koor) aan de oostzijde. Het bordes is iets uitgebouwd voor het doopvont, een uitgeholde zwerfsteen. De kansel en het houten kruis bevinden zich nog op de originele plek, de Avondmaalstafel met banken zijn elders in het gebouw opgeslagen. De rode plavuizenvloer in het portaal en de kerkzaal dateren uit de bouwtijd. Het interieur van het wijkcentrum onder de kerkzaal bestaat uit een gang aan de noordzijde, die leidt naar een ruimte aan de westzijde (achter de monumentale trap tot de kerk) en een interne trap die toegang geeft tot pastorie en kerkzaal. Parallel aan de gang ligt een grote zaal met daarin de oorspronkelijke deuren, vierkante wandpanelen en een zaagtandvormig plafond.

Waardering

De NH OPSTANDINGSKERK MET TRAP, bijgenaamd 'Kolenkit' te Amsterdam, is een verdiepingskerk naar ontwerp van ir. M. F. Duintjer uit 1956 en is van algemeen belang als essentieel toonbeeld van vroege Wederopbouw, uit oogpunt van architectuurhistorie, stedenbouwkunde en cultuurhistorie:

- als tweede en bekendste van de zes kerkontwerpen voor Nederlandse Hervormde kerken waarmee architect ir. Marius Duintjer vanwege de uitzonderlijke vormgeving in binnen- en buitenland bekendheid verkreeg;
- vanwege de bijzondere typologie als verdiepingskerk, bestaande uit een kerk met in het souterrain het wijkcentrum;
- vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, gevelindeling, kleurstelling en detaillering, met name de klokkentoren die de kerk landelijke bekendheid en de bijnaam 'Kolenkit' bezorgde, de geïntegreerde functie van wijkcentrum met daarboven de uitzonderlijk vormgegeven kerkzaal die door middel van de harmonicavorm met langwerpige vensters (coulissen) het interieur van een zeer bijzondere lichtinval voorziet;
- als voorbeeld van een kerkinterieur waarin de nieuwe liturgische opvattingen binnen de Nederlandse Hervormde Kerk gestalte kregen, met nog aanwezig het oorspronkelijke, speciaal voor deze kerk ontworpen meubilair zoals de Avondmaalstafel met banken, doopvont, kansel, kruis en zitbanken;
- vanwege het gaaf bewaarde wijkcentrum onder de kerk dat met zijn ovale vorm de kerkzaal als het ware op een lager verdiepingsniveau doorzet;
- vanwege de relatie met de gaaf bewaarde, tot het totaalontwerp behorende pastorie, die inspeelt op de hoogteverschillen in en rond de kerk en vanaf elk niveau van binnen- en buitenaf bereikbaar is;
- als weerspiegeling van de veranderende rol van de kerk in de samenleving door de combinatie van functies voor zowel de eredienst als wijkcentrum in één gebouw, waarbij de pastorie veelzeggend fysiek met beide functies verbonden is;
- als icoon en oriëntatiepunt van de wijk Bos en Lommer met een in oorsprong zeer markante, verhoogde ligging in de wijk, waarvan het effect echter deels door nieuwbouw teniet is gegaan.

Hoofdcategorie

Religieuze gebouwen

Subcategorie

Kerk en kerkonderdeel

Functie

Kerk

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument